

Voortgang

Sommige dingen lijken zo vanzelfsprekend, als ze tot de gewone routine behoren. Een oecumenisch leesrooster, het materiaal van *De Eerste Dag*, de begeleidende bladen voor kinderen, de emailgroepen... Pas in andere omstandigheden valt dan op hoe bijzonder het is. Op het jaarlijkse congres voor hymnologen in Duitsland, Kirchberg, steeds in maart, rekent men op de bijbelse, hymnologische en liturgische bijdrage uit Nederland. De liederen van Barnard en Den Besten, van De Vries en Oosterhuis, de durf om het Oude Testament voluit mee te nemen in liturgie en verkondiging inspireert velen. En maakt hen soms ook wat jaloers: een oecumenisch leesrooster lijkt onmogelijk in de Duitstalige wereld, waar de lutherse kerk vasthoudt aan een zesjaarsschema met, naast de drie lezingen, als vierde een 'Predigttext', en de Romana het Lectionarium volgt, met of zonder epistellezing. Ondertussen zal uw redactie niet op haar lauweren gaan rusten – aan 'De Eerste Dag' blijft gewerkt worden. Zo zet de redacteur Exegese, Lidwien van Buuren, zich in voor goede inleidende artikelen bij de lezingen uit het Alternatief spoor. In dit nummer kunt u van haar hand een artikel vinden over de lezingen uit *Rechters*.

Illustraties

Een aantal jaren geleden, rond 2000, begonnen we met het toevoegen van illustraties aan ons blad. In eerste instantie twee of drie per nummer, maar al snel stapten we over op wekelijkse afbeeldingen, en meer dan dat: ook de alternatieve lezingen kregen hun eigen tekening. Zo kwam de heer Albers voor ons blad te tekenen. Mensen in de buurt van Poortugaal kenden hem al: hij tekende wekelijks voor de liturgieboekjes van de psychiatrische instelling daar. Met gelijke trouw en inzet tekende hij ook voor *De Eerste Dag*. We danken hem hartelijk voor de aandacht die hij besteedde aan zijn werk. Hij verdiepte zich in het onderwerp, en als het om een serie van lezingen bij een bijbelboek ging, zocht hij naar een verbindend thema. We zijn blij dat we in zijn plaats een andere tekenaar gevonden hebben, Jeannette Eisses. In dit nummer tekende ze bij Tessalonicenzen een serie. Jeannette studeerde aan de Kunstacademie 'illustratief', en tekende voor diverse media, o.a. *Parool*, *Zwolse Courant*. De bijbelse thema's ziet ze als een uitdaging; we wensen haar veel plezier in de tijd die komt!

Spoor 1: Rechters

Kan alles wat in de bijbel staat ook in de kerk gelezen worden? Bij het begin van het Oecumenisch Leesrooster, zo'n 35 jaar terug, was het antwoord duidelijk: 'Ja!' Roosters, o.a. van Wegman in het *Dienstboek van de PKN*, sloegen geen hoofdstuk over. De laatste tien jaar echter zijn we toch iets terughoudender geworden. De gewone zondagse kerkdienst heeft een eigen dynamiek, kent eigen verwachtingen. Maar maken we het ons niet

te gemakkelijk, laten we ons niet te eenvoudig tevredenstellen met de bekende verhalen? In september, oktober 2011 komen drie hoofdstukken uit het boek *Rechters* aan bod die slechts weinigen kennen. De donkerste tijden van het volk dat geen koning had, worden benoemd. Met mensen loopt het slecht af.

In het voorwerk van dit blad geven we 'voorinformatie', in de bijdragen verder doen we ook suggesties aan de hand. Hoe dan ook is dit weer echt zo'n blok om goed voor te bereiden, een blok dat indruk kan maken en mensen aan het denken zet.

Spoor 2: 1 Tessalonicenzen

In de latere zondagen van de herfst komt de eerste brief aan de Tessalonicenzen aan bod. De brieven van Paulus aan de christenen van Tessalonica zijn de oudste documenten van het Nieuwe Testament; dat maakt ze tot de eerste schriftelijke getuigen van het bestaan van gemeenschappen van christenen. Door ze in het Oecumenisch Leesrooster van het najaar van jaar A op te nemen, sluit de gemeente aan bij de leestradieties van rooms-katholieke, oud-katholieke en lutherse bron. De perikoopafbakening is hier en daar wat anders gekozen en vaak iets langer.

De epistellezing heeft geen direct verband met de evangelielezingen van de afzonderlijke zondagen. Daar staat tegenover dat de thematiek van Tessalonicenzen wel aansluit bij de periode van het najaar: het einde van het liturgisch jaar naar de zondag van voleinding toe. In het rooster zijn ook lezingen opgenomen uit 1 Tessalonicenzen voor 1 en 2 november. Op 1 november is een lezing opgenomen die past bij de gedachtenis van de gestorvenen en op 2 november een lezing die aansluit bij dankdag voor het gewas. Wanneer in de gemeente deze gedachtenis van de gestorvenen op een andere moment wordt gevierd, kieze men de lezing van Allerheiligen op dat moment.

Oude edities 'Oecumenisch Leesrooster'?

Voor uitgevers is opslagruimte geld. Oude edities van het Oecumenisch Leesrooster, *In Orde*, in eerdere jaren ook onder andere namen uitgegeven, zijn bij de uitgevers niet meer voorradig. Nu is het Liturgisch Instituut van de Evangelische Kirche, Leipzig, op zoek naar exemplaren voor de bibliotheek, voor studie naar nieuwe mogelijkheden daar. Was u net aan opruimen en weggooien toe, dan is dit een mooie bestemming! Als u mij een mailtje stuurt, krijgt u het post-adres; dr. Irene Mildener zal u dankbaar zijn. Verzendkosten worden uiteraard vergoed.

We wensen u een goede herfsttijd, en hopen dat deze uitgave daaraan kan bijdragen.

Namens de redactie, Roel A. Bosch

Met de kinderen

1 Tessalonicenzen

Inleiding

Paulus' brieven spreken niet de taal van kinderen. Daarom zouden we ze er ook niet mee moeten lastigvallen. Wie toch verhalenwijs een stukje levensgeschiedenis of avontuur van Paulus en zijn tijdgenoten wil construeren, kan terecht bij het boek Handelingen. De oudste brief van Paulus, 1 Tessalonicenzen, krijgt reliëf in Handelingen 17 en 18.

Hieronder is voor een andere benadering gekozen. Per zondag is bij het aangewezen gedeelte uit de brief een daarin overheersende emotie gekozen. Deze is gecombineerd met een bepaalde vogelgestalte, die elementen en gedachten uit dat gedeelte van de brief voor het voetlicht brengt.

9 oktober (*1 Tess. 1,1-10*)

Dankbaar

Met zijn grote, ronde ogen knippert Kerkuil tegen het laatste licht van de dag. Als een grote bol gaat de zon onder boven de weilanden en kleurt het water van de sloten rood. Boven tussen de knoesten van de enorme boom vlak voor de ruïne van het oude kasteel verkneukelt Kerkuil zich over de nacht die valt. Heerlijk! Geruisloos zweven door de schemering. Oehoe! roepen in het holst van de nacht. Veren die glanzen in het zilveren licht van de volle maan. Geritsel en geheimzinnige nachtgeluiden waar iedereen van huivert, het klinkt Kerkuil als muziek in de oren. Wie weet, misschien komt straks zijn vriend Steenuil terug van een lange tocht over de velden. Steenuil met zijn vrolijke kraalooogjes die altijd aan zijn snavel hing als Kerkuil mooie woorden bedacht, woorden die de wereld goed zouden maken. Dan zei Kerkuil met knipende ogen in zijn grote, ronde, witte gezicht zomaar prachtige woorden. 'Vertrouwen,' riep Kerkuil bijvoorbeeld stoer. Of zuchtend: 'Liefde.' Of op fluisterton: 'Hoop.' Echt van die woorden, waar een uil van vlees en veren van opknapt en het leven eens van een andere kant bekijkt. Uilen kunnen dat. Ze draaien eerst hun hoofd helemaal om. En als iets de moeite van het bekijken waard is, volgt hun lijf vanzelf en keert de hele uil zich om.

Maar of andere uilen de woorden van Kerkuil hadden onthouden? Eigenlijk is Kerkuil daar zelf wel een beetje nieuwsgierig naar. Steenuil had aangeboden eens rond te vliegen om te horen wat er van de mooie woorden van Kerkuil terecht was gekomen. Wacht, hoort hij daar niet juist het geruis van

Steenails vleugels? Nee, het is de verlegen Ransuil met zijn twee grappige pluimpjes op het hoofd die in de nacht aan komt vliegen. 'Alle uilen praten over vertrouwen en liefde en hoop,' zegt Ransuil. 'Hoe komt dat toch?' Kerkuil zegt niks. Hij voelt zich heel dankbaar.

16 oktober (*1 Tess. 2,1-8*)

Vriendelijk

Bij de stal in de kinderboerderij scharrelt Kip. Zij kijkt nu eens links, dan weer rechts met een schuin oog. En steeds vindt ze iets op de grond om op te pikken, een graankorreltje, een stukje groen, een wormpje. 'Tòòk,' zegt ze behaaglijk. En breeduit nestelt ze zich in de stoffige aarde die daarbij opstuift. Daar zit ze dan heerlijk in de zon te soezen.

Dat was tot voor kort wel anders geweest. In een kippenhok op de boerderij had ze eerst een nest vol eieren gelegd. Daar waren kuikens uitgekomen. Dat was fijn. Ze had de kuikens alles geleerd wat ze moesten weten. Graantjes pikken, met de snavel in de lucht slokjes water in je lijf laten zakken, weg fladderen als de hond eraan kwam. En als de avond viel, kropen de kuikens warm onder haar vleugels. Tot dat niet meer ging. Tot de kuikens net zo groot werden als Kip zelf. De boer verkocht ze. En zo bleef Kip alleen achter op het erf. Misschien had ze een keer niet opgelet, maar de hond had haar te pakken gekregen. De veren vlogen alle kanten op. Kip fladderde het erf af en bekeek zichzelf. Haar hele staart was eraf. En elders miste ze ook veren. Nee, naar die boerderij ging ze niet meer terug! Zonder staart trok ze de wijde wereld in. Niemand die zo'n lelijke kip wou. Totdat ze bij deze kinderboerderij kwam waar ze hartelijk werd ontvangen. Mooi was ze inderdaad niet meer, zo zonder staart. Maar haar kraalooogjes hadden wel iets moederlijks. Zo vriendelijk, zo van: ik weet wat er te koop is in de wereld, en toch...!

Kip mijmerde over haar kuikens. Die had ze tenminste goed opgevoed, dacht ze. En ze viel in een vredig kippenslaapje.

23 oktober (*1 Tess. 2,13-16*)

Moedig

Het leven van Pinguïn verloopt niet gladjes, hoeveel ijs en glibberige sneeuwvlakten er ook om hem heen te zien zijn. Pinguïn is een keizerspinguïn. Zijn leven loopt niet op rolle-

tjes, op die ene vetrol na dan die aan zijn buik hangt en waaronder een ei verstopt zit, bovenop zijn brede, platte poten. Wiebelend schuifelt hij soms een stukje op, als de andere pinguïns tegen hem aanduwen omdat ze gaan verzitten. En soms als de gure ijskoude wind een beetje draait, gaat hij stijfjes wat verzitten. Hij let heel goed op dat hij zijn ei niet kwijtraakt. Want dan is al dat stilzitten van de afgelopen weken helemaal voor niets geweest en komt er straks niet zo'n lief pluizig kuiken uit het ei. Maar wat zou Pinguïn toch graag naar zee gaan en lekker zwemmen en heerlijke inktvisjes vangen! Hij kijkt eens rond of hij zijn vrouw ergens ziet. Die is nergens te bekennen. Ze is al weken weg om haar buik vol te eten, nadat ze dit grote ei had gelegd en tussen zijn poten had gewurmd. En nu zit hij daar!

Opeens hoort hij vlakbij een geknor en geloei. Het is een zeerob die aan land geklauterd is en met zijn vinnen klappert en op de pinguïns afglibbert. De geschrokken pinguïns beginnen te schuifelen om weg te komen van die wijd gesperde zeerobbenbek met zijn trillende snorharen. O, als ze maar niet hun ei verliezen. Pinguïn aarzelt geen moment. Met zijn snavel diep voorovergebogen, blaast hij naar de zeerob en kijkt hem vernietigend aan.

De zeerob schrikt en komt niet verder hun kant op. Pinguïn blaast nog een keer en kijkt zo vals als hij maar kan. Dan keert de zeerob terug naar de kant en glijdt weer het water in. Maar oei, waar is het ei nu. In alle opwindning is Pinguïn het ei nu toch kwijtgeraakt! Gelukkig, daar tussen een paar andere pinguïns, een beetje beschut, daar ligt het ei. Het lijkt of ze het met elkaar warm wilden houden. Snel neemt Pinguïn het ei weer op zijn brede poten en wipt het onder de warme, dikke vetrol onder zijn buik. Als zijn vrouwtje straks terugkomt, zal ze trots op hem zijn.

30 oktober (*1 Tess. 3,4-8*)

Bezorgd

Het is nieuws, groot nieuws. Als een lopend vuurtje gaat het rond: Mus van het dak gevallen!

Het zit zo. Huismus maakte zich zorgen, ernstige zorgen. Hij maakte zich zorgen over de mussen in het dorp verderop. Zijn daar wel goede dakpannen, dakpannen waar precies een hoekje vanaf is gebroken, zodat mussen eronder kunnen kruipen? En zijn er wel kippen die gevoerd worden, zodat er

Op de zondag als de gedachtenis van de overledenen centraal staat (Allerheiligen of Eeuwigheidszondag)

In deze dagen, aan het eind van de herfst, zoeken mensen geborgenheid bij elkaar. Nu de natuur lijkt af te sterven, staan we stil bij al onze dierbaren van wie we afscheid moesten nemen. Dat is voor veel mensen moeilijk en verdrietig. Er wordt zo gauw gezegd: Je moet loslaten. Maar hoe doe je dat? Misschien helpt het ons als we weten dat onze dierbaren niet ergens in een vaag niemandsland zijn, maar dat zij in Gods huis zijn, geborgen in zijn liefdevolle hand.

Gebed

God van levenden,
wij gedenken vandaag
allen die ons dierbaar waren.
Gij hebt hen naar huis geroepen,
terug naar hun oorsprong.
Wees in ons midden
met uw troostende liefde,
deze dag en altijd.
Amen.

Voorbede

Wees hier aanwezig, God, en hoor ons bidden:
voor allen die gestorven zijn,
in het bijzonder voor hen die in het afgelopen jaar heengingen
en voor degenen die onbemind en eenzaam stierven
in anonimiteit;

dat zij allen mogen leven in uw onvergankelijk licht...

voor mensen die afscheid moesten nemen van een geliefde,
voor wie proberen de draad van hun leven weer op te pakken;
dat zij hierbij hulp krijgen van mensen om hen heen,
dat zij mogen ervaren dat Gij hun nabij bent...

voor hen die moeten leven met de dood voor ogen,
voor wie langdurig of ongeneeslijk ziek zijn;
dat er met liefde en aandacht voor hen wordt gezorgd,
dat zij mogen ervaren dat Gij hun nabij bent...

voor mensen die het gevoel hebben dat hun leven
uitzichtloos is,
voor hen die geen toekomst meer zien;
dat zij nieuwe hoop en perspectief krijgen,
dat zij mogen ervaren dat Gij hun nabij bent...

God van leven,
sla acht op onze gebeden
omwille van Jezus, uw Zoon,
die met U leeft in de eeuwen der eeuwen.
Amen.

Gebed over de gaven

God van levenden,
op de dag voordat Hij stierf,
liet Jezus zijn vrienden zien
hoeveel Hij van hen hield.
Door het delen van brood en wijn
gaf Hij hun deel aan zijn eigen leven.

Telkens als wij samenkomen rond uw tafel,
herinneren we ons wat Hij heeft gedaan.
Net als Hij willen wij het leven delen met elkaar.
Aanvaard daarom onze gaven omwille van uw Zoon,
die met U leeft in eeuwigheid.
Amen.

Slotgebed

God van levenden,
wij hebben onze dierbare doden herdacht
en steun gezocht bij elkaar in ons verdriet om het verlies.
Houd de herinnering aan hen levend in onze harten
en laat hen voor altijd geborgen zijn in uw hand.
Dat bidden wij U voor vandaag en al onze dagen.
Amen.

Zending en zegen

Laten we van hier gaan,
getroost door de woorden die we hebben gehoord
en gesterkt door het gedeelde brood van de liefde.
Moge ons vergezellen het licht en de zegen van de Eeuwige,
die is: Vader, Zoon en + heilige Geest.
Amen.

*Bovenstaande gebeden zijn ontleend aan de Altaarteksten
voor zon- en feestdagen, jaargang 47 (2010-2011), nummer 1,
van de Stichting 'Midden Onder U...', Maastricht.*

samenstelling: Ko Joosse

Bij de tekst

Wie is als de Eeuwige?

Bij Rechters 17,1-18,10

Aan het eind van het boek Rechters staan drie opvallende, samenhangende verhalen. In het eerste wordt een godenbeeld gemaakt, in het tweede wordt het voor een groter publiek toegankelijk gemaakt, wat in het derde indirect tot gevolg heeft dat een vrouw gruwelijk ter dood komt en een burgeroorlog uitbreekt. Wij weten meestal niet zo goed wat we ermee moeten. De samenstellers van de bijbel wisten dat kennelijk ook niet, want er zijn aanwijzingen in de tekst waardoor de verhalen ook in het begin van de Rechterstijd gesitueerd kunnen worden.

Zo bestaat het godenbeeld uit het eerste verhaal 'alle dagen die het huis van God in Silo is geweest' (Re. 18,31), dus ongeveer driehonderd jaar (zie Joz. 18,1; 1 Sam. 4,3vv). Deze uitdrukking zou vreemd zijn als het alleen om een korte tijd aan het einde van deze periode zou gaan.

Een deel van de stam Dan gaat in het tweede verhaal op weg om Lajisj te veroveren. Dat feit wordt al in Jozua (19,47) vermeld. Waarom zouden ze dat pas na honderden jaren doen en niet in het begin?

In het derde verhaal is de kleinzoon van Aäron, Pinechas, nog als priester in functie (Re. 20,28). De Leviet wil niet in Jebus (Jeruzalem), een 'stad van vreemden', overnachten (Re. 19,12). Judeeërs woonden kennelijk nog niet in Jeruzalem (vgl. Joz. 15,63).

Geen koning

Maar er zijn even goede argumenten om de verhalen aan het einde van het boek te plaatsen. Zo wordt er drie keer gezegd: 'er was geen koning in die dagen' (17,6, 18,1, 19,1 en het slotvers van Rechters: 21,25!). De verhalen zouden dan een overgang naar de koningsverhalen in Samuël vormen. Anderen brengen inhoudelijke argumenten naar voren. Zo duikt het bedrag van 1100 zilverstukken uit het verhaal van Samson (Re. 16,5) weer op in de hand van de moeder (17,25). Dat duidt er volgens een commentaar op Rechters op dat de moeder en Delila dezelfde persoon zijn.¹ 'Geen koning in die dagen' zou dan betekenen 'geen rechter'. Het gebeurde toen Samson in de gevangenis zat (Abravanel, Spaans-joodse geleerde, 15e eeuw). Hetzelfde commentaar argumenteert, dat je een bijbelboek niet met zulke verhalen moet beginnen.

¹ Vgl. Rabbi A.J. Rosenberg (ed.), *The Book of Judges*. New York 1987, 137b.

De context van deze verhalen is moeilijk vast te leggen. Alle argumenten zijn ook te weerleggen. Het gaat in ieder geval om een tijd, waarin de grenzen vloeibaar zijn en er niemand is die de autoriteit heeft om te zeggen wat wel en niet kan.

Er is sprake van een man genaamd Michajehu (wie-is-als-de Eeuwige). De man die Gods naam in zijn naam draagt, blijkt nochtans een hele som geld ontvreemd te hebben van zijn eigen moeder. Pas als zij in zijn bijzijn de dief vervloekt, bekent hij dat hij het geld heeft. En de moeder zégen hem in de náam van de Eeuwige (17,2). Op diefstal volgt zegen! Malbim (Russisch-joodse geleerde, 19e eeuw) legt uit, dat zij zo blij is dat hij het toegeeft, dat zij vindt dat op deze dief, haar zoon en erfgenaam, de vloek niet van toepassing is. Zij wist blijkbaar wat haar zoon graag wilde: een godenbeeld. Daarom zegt zij dat zij het geld geheiligd, afgezonderd, heeft voor een gesneden én gegoten beeld voor de Eeuwige 'van mijn hand voor mijn zoon' (17,3). Het is onduidelijk of het om een of twee beelden gaat: er worden steeds twee begrippen genoemd (*pesël* en *masecha*), maar in het enkelvoud geconjugeerd (17,3-4). De Thorah Anthologie Me'am Lo'ez op Rechters² oppert dat het om één beeld gaat met delen die met een kostbaar metaal overtrokken zijn.

Een eigen godshuis

Een volgende tegenstelling: in Deuteronomium 27,15 wordt het maken van een gesneden én een gegoten beeld scherp veroordeeld (in Ex. 20,4 alleen een gesneden beeld). Michajehu begint echter een dienst rondom het beeld in zijn huis te organiseren (Re. 17,5). Opmerkelijk genoeg raakt hij daardoor het deel van zijn naam dat met God te maken heeft kwijt en wordt hij vanaf hier Micha genoemd. Het maken van een beeld heeft dus nog geen consequentie voor de relatie met God, pas als het 'aanbeden' wordt, raak je die kwijt. Toch niet helemaal, want het goddelijke *he* aan het einde van zijn naam mag hij houden. Micha wil zó graag een eigen heiligdom, dat hij doorgaat.

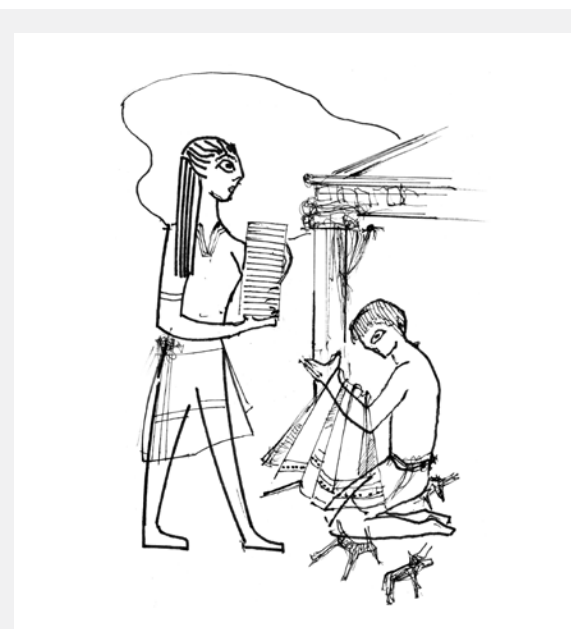
Op het moment, dat Micha's huis een *bet elohim*, godenhuis, genoemd wordt en voordat hij een priester aanstelt die diensten leidt, staat er de eerste keer: er is geen koning in die dagen en iedereen doet wat hem goed lijkt (17,6). Micha doet wat hem goed lijkt zonder kwade opzet. Als een Leviet langskomt, ziet hij dat als teken van Gods goedkeuring (17,13). De

² Vgl. Rabbi Shmuel Yerushalmi, *The Book of Judges*. Me'am Lo'ez, New York/Jerusalem 1991, 339.

jongeman komt kennelijk uit een 'gemengd huwelijk', anders kan hij niet tegelijk uit de familie van Levi en uit de familie van Juda komen (17,7). Hij verlaat zijn 'Broodhuis', Betlehem, om zich met de wind mee te laten drijven (17,8) en arriveert bij Micha. Micha, weer een tegenstelling, wil dat de jongeman 'vader' voor hem wordt, in plaats daarvan wordt hij als één van zijn zonen, lid van zijn huis en tegen betaling zijn priester (17,10). In deze tijd kunnen Levieten nog als priesters fungeren, later, in de tijd van de tempel, kunnen alleen nakomelingen van Aäron priester zijn; Levieten horen dan bij het tempelpersoneel dat vooral niet-ceremoniële taken heeft.

Hoofdstuk achttien begint met een tweede 'er is geen koning ...'. Hier start het tweede verhaal, dat het eerste op een bovenregionaal niveau tilt. We horen over een aantal mannen uit de stam Dan dat erop uitgestuurd is om het land te verspieden. Dan wordt op zijn erfdeel niet met rust gelaten (Re. 1,34) en besluit om elders land te gaan zoeken. Op weg naar het noorden, naar een streek die buiten de erfdelen van de andere stammen ligt, komen zij langs het huis van Micha ...

Kristin Ritsert

Eerste zondag van de herfst

kleur: groen

Gemeenschappelijk Leesrooster

ot: Jona 3,10-4,11
 ap: Psalm 145,1-12
 (ep: Filippenzen 1,21-27)
 ev: Matteüs 20,1-16
 zl: Gezang 482

Alternatief

ot: Rechters 18,11-31

Oud-Katholiek Kerkboek

Zondag na Pinksteren 20
 Zondag van de arbeiders in de wijngaard

int: ant: Psalm 119,137.124
 ps: Psalm 119,1
 ot: Jona 3,10-4,11
 gr: Psalm 145,1-12
 ep: Filippenzen 1,21-27
 hv: Psalm 57,8-9
 ev: Matteüs 20,1-16

Romeins Missaal

25e zondag door het jaar
 int: Salus populi
 ot: Jesaja 55,6-9
 ap: Psalm 145,2-3.8-9.17-18
 ep: Filippenzen 1,20c-24.26a
 hv: Handelingen 16,14b
 ev: Matteüs 20,1-16a

Luthers Dienstboek

13e zondag na Trinitatis
 int: ant: Psalm 74,20b.19b.22a
 ps: Psalm 74,1-3.12
 LB Psalm 74:1,2,7,13,14
 ot: Jesaja 33,2-9(10)
 gr: LB Psalm 74:11,12
 ep: Galaten 3,15-22
 hv: Psalm 113,1-2
 ev: Lucas 10,23-27
 zl: Gezang 404

Bij de dag

Het heidendom ten top

De logica in het boek Rechters zou vertederend zijn, als het er niet zo grof aan toeging. 'U kunt toch beter priester zijn voor een hele stam, dan voor één enkel huishouden?' Prestige en machismo bepalen de sfeer. Heetgebakerde mannen – vertaalt de NBV dat niet adequaat? – hoeven alleen maar te kijken, of de vraag naar recht en wet is al verstomd. God is ver weg, naar spiritualiteit is hooguit te gissen. De kleinzoon van Mozes houdt niet de wet hoog (gij zult u geen gesneden beelden...) maar is zelf de opperbeeldendenaar. Diabolische Advent, zondag 2. 'Beter voor een hele stam dan...' Is het die vertederende valse logica die deze week de thematiek mag bepalen? We kennen het type zinnen uit de krant, wekelijks, dagelijks. Hoe herken je ze nu toch eigenlijk, waar gaat het fout? In de mix van halve waarheden en halve leugens, van vooronderstellingen die niemand ooit bewezen heeft? Neem zo'n zin als 'Nederland terug aan de Nederlanders', met een vleugje religie, een vleugje natie, een vleugje haat, zonder dat je precies kunt zeggen waar het misgaat? 'U kunt toch beter priester zijn voor een hele stam...' – de zin wordt gecoupeerd door de logica van de Messiaanse koning: iedereen krijgt evenveel, want niemand krijgt te weinig. De vraag die blijft hangen, na de evangelielezing: 'Of zet het kwaad bloed dat ik goed ben?' kan op alle terreinen des levens doorspelen. Een ander zal misschien vooral kijken naar de 'losers' in de lezingen van vandaag. Eerst al Micha, die z'n priester, z'n geld en z'n god in één klap verliest. Dan de ongelukkigen uit Laïs, slachtoffers van de landinname van de stam Dan. Tenslotte zouden we ook de nuttelozen van de dag, de loze dagloners, uit Matteüs 20 in de schare van mislukkelingen kunnen opnemen. Als je kijkt, op een bepaalde manier kijkt, kun je voor de eersten en de laatsten nog de winst gaan uittellen. Is het niet beter voor Micha om

zonder god verder te moeten, dan met zo'n verhandelbaar en diefstalgevoelig afgietsel? Zijn de ledig-staande wachters op de markt zich niet meer dan wie ook bewust van de noodzaak om het goede te verwachten van de andere kant? Maar voor de middelste groep, de inwoners van Laïs, komt elke redenering te vroeg en te laat. Het contrast tussen Filippenzen en Rechters is immens. De zonde, het 'esse incurvatus in se', het naar binnen gebogen zijn, overheerst bij die Daniëten. Niet maar even, maar tot op de dag dat de inwoners van de nieuwe stad werden weggevoerd in ballingschap. Het zijn daar altijd als joden vermomde heidenen gebleven, hoor je de schrijver denken, vers 30. Dat zijn de ergste heidenen. In de woorden van Paulus wordt de zonde juist verleden tijd. Misschien is het ook deze week wel weer gepast om de eerste twee lezingen, Oude Testament en evangelie, voorafgaand aan de preek te houden, en de opwekking van Paulus erop te laten volgen. 'Leef in overeenstemming met het evangelie van Jezus Christus', is dan het laatste bijbelwoord dat we horen. Daarbij hoort opgewekt zijn, 'recht staan', een einde aan zonde en dood, aan het inpikken van het land van een ander. Het lied: 'Voor ieder van ons een plaats aan de tafel' komt bij me boven, Opstaan (= Iona 2) 6: *Voor ieder van ons een plaats aan de tafel, beschadigd of gaaf, rechtvaardig of slecht, en ondanks de pijn: een plaats van vergeving, genadig begin van goddelijk recht. Vol vreugde ziet God naar mensen die recht doen: zij scheppen geluk. Vol vreugde ziet God naar mensen die recht doen: zij scheppen recht en geluk.* (Wel sneller zingen dan er staat, en niet de genoteerde ritmiek volgen...)

Roel A. Bosch

Bij Matteüs 20,1-16

Mevrouw Ampelos en haar aspergeveld

Als je asperges wilt verbouwen, kun je met machines het land in prachtige rechte lijnen ploegen en ruggen van aarde aanleggen waarin de asperges gaan groeien. Maar dan komt het probleem. Als de asperges hun kopje boven de grond willen steken, moeten ze geoogst worden. Geen dag eerder en geen dag later. Met je ene hand voel je in de aarde waar de asperge zit, met de andere hand snijd je ze met een scherp mes boven de wortel af. Asperges steken, heet dat. En dan leg je ze voorzichtig in een kist, om verkocht te worden in een groentewinkel of supermarkt. Asperges steken, moet met de hand gebeuren. Op de dagen van de oogst heb je opeens veel mensen nodig. Mevrouw Ampelos heeft een groot aspergeveld. Als het oogsttijd is, rijdt ze met een busje naar een uitzendbureau. Daar haalt ze mensen op om de asperges te steken. Ze beginnen al vroeg, als de zon net op is. Vandaag wordt het een warme dag. Er zijn opeens veel asperges klaar om te steken. Als het tien uur is, ziet mevrouw Ampelos dat er te weinig mensen zijn. Ze gaat gauw weer naar de stad om meer mensen op te halen. Het wordt heet midden op de dag. De stekers drinken veel en wissen het zweet van hun voorhoofd. Om drie uur blijkt dat ze het echt niet redden. En weer rijdt mevrouw Ampelos met haar busje naar de stad. Om vier uur komt er dus nog een hele ploeg bij. Als het 's avonds om acht uur toch gelukt is met het aspergeveld, krijgen alle mensen honderd euro van mevrouw Ampelos. Dat is redelijk betaald voor een hele dag werken. Maar de mensen die vroeg begonnen zijn, gunnen het de mensen uit het busje van drie uur eigenlijk niet.

Trinus Hibma

Bij de tekst

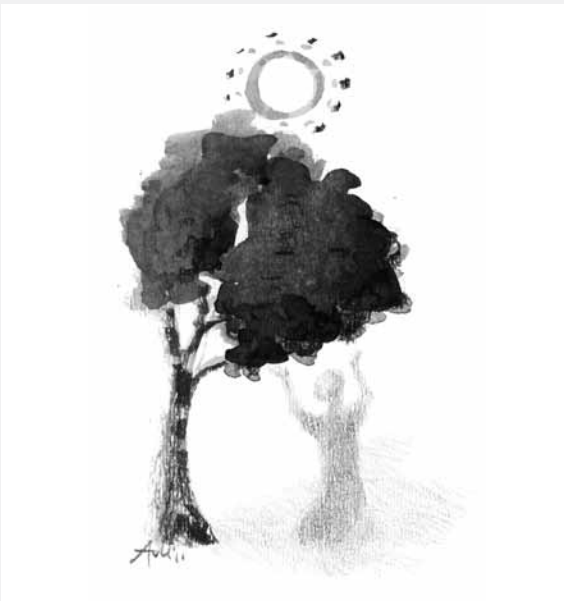
De arbeiders in de wijngaard¹

Bij Matteüs 20,1-16, Jona 3,10-4,11, Psalm 145,1-12 en Filippenzen 1,21-27

De lezingen die het rooster voorstelt bij Matteüs 20,1-16 geven kleur aan de gelijkenis. Jona lijkt wel een werker van het eerste uur. De psalm bezingt de Eeuwige als rechtvaardig, de Filippenzen worden aangespoord om te leven in overeenstemming met het evangelie.

We bekijken de gelijkenis van de arbeiders in de wijngaard eerst los van haar context. Vier ploegen arbeiders ontvangen het gebruikelijke loon voor een hele dag werk. Is dat rechtvaardig? De ploeg die al vanaf zes uur in de morgen heeft gezwogd, protesteert. In het gangbare economische denken, toen en nu, is de beloningssystematiek niet eerlijk, niet evenredig naar geleverde kwantiteit, ook al is het dagloon marktconform. In de tijd dat deze gelijkenis ontstond, waren in het joodse land veel arbeiders beschikbaar voor weinig werk. Ze moesten dus wel genoegen nemen met wat hun broodheren wilden betalen.

¹ Voor Matteüs 20,1-16: zie ook 2 november, Dankdag voor het gewas.

Jona 3,10-4,11

Loon volgens de Tora

De landheer in de gelijkenis komt met de eerste arbeiders het gebruikelijke dagloon overeen: één denarie (Mat. 20,2). Als we rekenen dat brood voor vijfduizend mensen tenminste tweehonderd denarie kostte (Mar. 6,37; Joh. 6,7), kon een los arbeider van een dagloon zichzelf en een familie van tien personen tweemaal per dag te eten geven. Dan bleef er nog ongeveer een kwart denarie over om verdere kosten te dekken. Het was een karig bestaan, maar niet onmogelijk. Die heer doet het niet slecht met zijn denarie per dag. De tweede en de derde ploeg biedt hij 'rechtvaardige betaling' (Mat. 20,4). Betaling naar evenredigheid van de gewerkte uren; beter iets dan niets? Bij de laatste ploeg maakt de landheer geen enkele toespeling op loon; de arbeiders mogen wel naar de wijngaard. Gingen ze omdat ze die heer kenden als rechtvaardig en hoopten op enige betaling? Investeerden ze een uur om de volgende dag twaalf uur werk en een heel dagloon te krijgen? De landheer hanteert de arbeidsvoorwaarden uit de Wet van Mozes. Die bepaalt dat dagloners behoeftige mensen zijn (Lev. 19,13; Deut. 24,14). Ze moeten daarom voor zonsopgang hun loon ontvangen. Dat voorkomt dat zij hun nood klagen bij de HEER en het de landheer als zonde wordt aangerekend dat hij te laat had uitbetaald (Deut. 24,15).

Een 'boos oog'

Gaat de heer zelf naar de markt om mensen in dienst te nemen, hij laat hen uitbetalen door de rentmeester. De laatsten krijgen als eersten hun loon, de eersten als laatsten. Ze krijgen allemaal één denarie, een heel dagloon. De werkers van het eerste uur vinden dat onrechtvaardig en gaan klagen bij de heer. Die wijst hen op de gemaakte, op zich rechtvaardige, afspraak. Hij vraagt: 'Zet het kwaad bloed dat ik goed ben?' (20,15, NBV). Letterlijk staat er: 'Is uw oog boos (Gr.: *ophthalmos ponèros*) omdat ik goed ben?' (SV, NBG 1951). Een 'boos oog' betekent niet alleen dat iemand kwaad kijkt. Omdat het oog de lamp is van het lichaam, kun je eraan zien wat van binnen speelt (Mat. 6,22-23): als het oog 'boos' (SV; NBV: 'troebel') is, 'alleen maar duisternis'. In Marcus 7,22 zien we 'een boos oog' (NBV: 'kwaadaardigheid') in een opsomming van dingen die 'uit de mens komen' en hem onrein maken. In het Oude Testament is een 'boos oog' (Hebr.: *ajin ra*) spreekwoordelijk. De man die zich haast naar goed is 'een man van een boos oog' (Spr. 28,22, SV; NBV: 'hebzuchtig') en het gebrek zal hem overkomen. Er wordt gewaarschuwd

voor tafelgemeenschap met iemand die 'boos is van oog' (Spr. 23,6, SV; NBV: 'gierigaard'). Ogen tonen wat de mens is en boze ogen worden door raven uitgepikt (Spr. 30,17, SV).

In de context is de gelijkenis meer dan een mooie sociale leer waarin armen tot hun recht komen, al wekt dat woede bij wie niet aan hun recht menen te komen. Matteüs 20,1 laat zien dat de gelijkenis niet losgemaakt kan worden van het voorafgaande gesprek: 'Want (Gr.: *gar*) het is met het koninkrijk van de hemel als...' Ze gaat in op de vragen: 'Wie kan er dan nog gered worden?' en 'Waar kunnen wij naar uitzien?' (Mat. 19,25b.27b). Ze laat ook zien dat niet degenen die er het eerst bij waren ook als eersten hun beloning krijgen of meer ontvangen dan de anderen.

De HEER is rechtvaardig én royaal

Ieder herkent in de heer van de wijngaard de rechtvaardige HEER van Israël. Hij is rechtvaardig, maar nooit 'streng maar rechtvaardig'. Wel: goed, liefhebbend, trouw, barmhartig en lankmoedig (zie onder meer Ps. 145). Jona kan die rechtvaardigheid niet zetten; Ninevé mag niet zichzelf omkeren om anders te gaan leven. Velen die hun best doen het eeuwige leven te verwerven (Mat. 19,16-26) hebben moeite met de goedheid van de HEER voor allen die Hem zoeken. Zullen de eerste leerlingen die alles hebben achtergelaten om Jezus te volgen (Mat. 19,27-30) ook de eersten blijven? Al heel vroeg helpen ze Jezus bij de 'rijke oogst', waarvan Hij in Matteüs 9,37-38 al sprak. Er waren meer arbeiders nodig; hij laat erom vragen aan de 'eigenaar' (9,38, NBV; SV: 'Heere') van de oogst. In Matteüs 19,16-20,16 zien we die oogst in volle gang. De oogst is een bekend beeld voor de dag dat de Mensenzoon zal komen om te oordelen (Mat. 19,28; 25,31-33). De man die van jongsaf alle geboden heeft gehouden, blijkt nog niet rijp. Hij gaat weg. Anderen gaan hem voor. Hoe zullen de leerlingen reageren als ze zien dat niet alleen zij op tronen zitten 'in de tijd dat alles vernieuwd wordt' (Mat. 19,27-28, NBV; SV: 'in de wedergeboorte')? Jezus spreekt van 'het honderdvoudige ontvangen' voor ieder die alles heeft achtergelaten om Hem, maar voegt meteen toe: 'vele eersten zullen de laatsten zijn en vele laatsten de eersten' (19,30). De gelijkenis besluit: 'Zo zullen de laatsten de eersten zijn en de eersten de laatsten.' (20,16). De Heer van de oogst is echt royaler dan sommige gelovigen waar willen hebben: ook de eersten worden binnengehaald, zij het als laatsten!

Hans Fortuin

Bij de tekst

Gods liefde om Hem te kunnen dienen

Bij 1 Tessalonicenzen 1,1-10

Het doet ons goed, wanneer we geprezen worden. Wanneer het niet 'te'is, geeft het ons een open houding en versterkt betrekkingen. Paulus cum suis – zijn zending is teamwork! – zet zijn brief in met lovende woorden. Uiteindelijk wordt echter alle goeds aan God toegeschreven. Dit communiceert vers 1 al: 'gemeente in God' – 'die God toebehoort' (NBV) – ontstaan door Gods genade. Dit 'in' omvat ook gemeenschap: ontstaan door Paulus' bezoek en levend in gedenken en bidden, in het belijden van één Heer en actueel middels deze brief.

Het alternatieve rooster bepaalt ons de laatste twee maanden van het kerkelijk jaar bij 1 Tessalonicenzen, waarschijnlijk de oudste brief uit de canon, vaak betrokken op de 'eindtijd', maar ons ook bepalend bij dood en des te meer bij verwachting, vertrouwen en dienst aan de Heer. De brief lijkt te reageren op de zorg van gemeenteleden nu medegelovigen sterven (1 Tess. 4,13). Op grond van 1 Korintiërs 11,30 begrijpen we dat de vraag over de overledenen niet alleen bezorgdheid om ontvallen gemeenteleden impliceert, maar ook ongerustheid over het eigen geloof. Het heidense geloof dat het voorkomen van sterfgevallen oordeel van de goden over nabestaanden betekent, voedt dezelfde angst. Daarom prijst Paulus de gemeente om haar goede reputatie (1,2-3.7-9) en vraagt volharding (1,3.6). Parallel hieraan is hoofdstuk 1-3 als terugblik te karakteriseren en hoofdstuk 4-5 als aansporing. Of er reeds een oordeel immanent in deze wereld gaande is of niet, geloof vereist standvastigheid.¹

Ons evangelie of Gods evangelie?

Paulus' lof voor de gemeente kan bevreedmen en des te meer Paulus' woorden *euangelion hêmooon*: 'ons evangelie' (1 Tess. 1,5, Statenvertaling). Daarom worden deze vaak vertaald als 'onze verkondiging' (NBV) of 'onze evangelieprediking' (NBG 1951). Is het niet Gods evangelie (2,2) en komt Hem daarom niet eerder roem toe? Paulus verwijst inderdaad naar de rol van de apostelen. Zo kwamen ze aan met hun boodschap en de Heilige Geest bevestigde die met overtuigingskracht en mogelijk andere tekenen van aanvaarding van God en door God en navolging – zoals de Heilige Geest een teken is dat God (gelovigen uit) de heidenen aanneemt (Hand. 10,44; 11,15). Hierin is

ook de verkiezing van de Tessalonicenzen duidelijk geworden, de uiteindelijke grond dat God het initiatief heeft genomen om in zijn Zoon mensen voor 'de komende toorn' te 'bewaren' (Gr.: *ruomai*) – zelfde werkwoord als in Rom. 7,24, Kol. 1,13 en 2 Pet. 2,9 (vgl. Mat. 6,13) – en niet: 'redding' (Gr.: *sootèria*), als in 5,9. Binnen het raamwerk van de dank aan God zijn de activiteiten van de gemeente belangrijk; zo zijn ze door Gods werk omgeven, maar kan Paulus binnen dit raamwerk de gemeente aansporen tot navolging en volharding in hun 'geloofswerk', 'liefde-zwoegen' en hoop (1 Tess. 1,3).

Gebed

Paulus is God dankbaar (1 Tess. 1,2, vgl. 3,9) en daarbij (a) noemt hij de gemeente in zijn voorbeden, (b) gedenkt hij hen 'voor God onze Vader' en (c) drukt hij zijn zekerheid uit dat God hen in zijn liefde heeft uitgekozen (1,3-4). Paulus' voorbede (Gr.: *proseuchè*) in vers 1,2 heeft aan het eind van de brief (5,25) een parallel in zijn oproep tot voorbede (het Griekse werkwoord *proseuchomai*). Zo wordt de gemeenschap door het gebed benadrukt: het wederzijds bidden voor elkaar sterkt de onderlinge verbondenheid in Christus en is een belijdenis dat noch brieverschrijvers, noch ontvangers zonder God kunnen. De tweede (bij)zin van het gebed (1,3) bevat twee drieslagen: werk, moeite (zwoegen) en volharding, verbonden met geloof, liefde en hoop. Deze opsomming wordt geflankeerd door twee genities: 'jullie (uw)' en 'van/in onze Heer Jezus Christus'. 'Jullie' omvat alledrie de activiteiten die intensiever worden: werk, moeite/zwoegen en volharding – naast inspanning vergen ze achtereenvolgens meer wilskracht. Hierbij wordt geloof met werk verbonden en gevolgd door liefde en verbonden met toekomstgerichte, maar hier-en-nu sterkende hoop. Het gaat mogelijk te ver om geloof, liefde en hoop te zien als gaven van God die de gemeente gebruikt in werk, moeite en volharding – zo zouden ook de twee drieslagen zelf het menselijke en het goddelijke aspect in hun onderlinge samenhang kunnen uitdrukken. Geloof, liefde en hoop komen ook terug aan het eind van de brief (5,8), waar zij zelfs worden genoemd als wapens die horen bij waakzaamheid en verwachting van de Heer.² Waar deze drieslagen dus aansporen tot intensivering van christen-zijn, gericht op Gods toekomst, hebben de drie beden een omgekeerd verloop: voorbede voor de toekomst, dank voor het geleefde geloof van de gemeente en dank voor

Gods liefde die aan het begin staat van alles. Dit gebed wordt in vers 6 gevolgd door de expliciete aansporing tot navolging.

Navolging

Paulus' gebed omvat een aantal aspecten waarin de gemeente hem navolgt en moet volharden. En zoals zij Paulus, volgelinge van Christus, volgen, zegent God ook hun getuigenis met de 'bekering' van nieuwe gelovigen. Opnieuw is het niet hun eigen verdienste; het woord van de Heer ging namelijk uit *aph' humoon*: 'van jullie vandaan' (1,8). Deze woordkeus lijkt het aandeel van de Tessalonicenzen te minimaliseren. Ook de 'ontvangst' (Gr.: *eisodon* = ingang) die Paulus bij hen vond, wordt niet gespecificeerd (1,9); hier gaat Paulus verder op in in 2,1-12. In retrospectief verwoordt Paulus hun 'bekering' als de verkondiging van hen die via de Tessalonicenzen met het woord van de Heer bekend zijn geworden. Die 'bekering' houdt in een zich afkeren van de afgoden en een zich wenden tot de levende en echte God om Hem te dienen (1,9). Hierin klinkt de oudtestamentische afgodenbeeldenpolemie mee (bijv. Jes. 44,9-20), al kan Paulus hiermee ook vroegere Griekse 'afgodendienaars' aanspreken die nu God in de Zoon dienen. Het dienen van de ware God beschrijft Paulus in deze brief ook met: leven tot Gods eer (2,12), levensheiliging (4,3-8) en naastenliefde (4,9-12). Geloof in het woord van de Heer omvat: opstandingsgeloof (vgl. 4,14), bewaring en verwachting van de komst van Heer.

Izaak J. de Hulster

¹ Vgl. C.R. Nicholl, *From hope to despair in Thessalonica: situating 1 and 2 Thessalonians*. Cambridge 2004.

² Zoals een Tessalonicische mysteriegodsdiens de zegenrijke terugkeer van de god Kabeiros verwachtte.

Bij de tekst

Dankdag gewas of Allerzielen

Bij 1 Tessalonicenzen 5,14-24

1 Tessalonicenzen 5,14-24 vormt het slot van de eerste brief van Paulus aan de Tessalonicenzen, wat voor het verstaan ervan van belang is. Zoals gebruikelijk sluit een Grieks-Romeinse brief af met een serie afsluitende oproepen of vermaningen, voordat de auteur zijn adressanten afsluitend groet. Dat laatste gebeurt in de verzen 25-28, waarbij vers 25 ook nog bij de afsluitende vermaningen hoort, maar ook vers 16 versterkt. Deze reeks oproepen is voor de eerste lezers van de brief daarom iets geweest, waarmee zij rekening te houden hadden, wat gezien het opsommende en vermanende karakter van de tekst voor hen van belang was; in een andere context zouden zij misschien niet gepast hebben. De tekst heeft geen voor de hand liggende structuur, maar bestaat uit een lijst thema's, die Paulus aan het einde van de brief nog van belang vond of die hem na aan het hart lagen.

Ook al heeft de tekst geen duidelijke formele structuur, de inhoud is wel samenhangend. Deze bestaat namelijk uit verschillende oproepen en vermaningen, die allemaal hetzelfde doel hebben: het versterken en verder opbouwen van

de gemeenschap in Tessalonica. Zoals vaker lijkt ecclesiale existentie de vorm te zijn, waarin de verlossing zich in aardse gestalte laat zien. Zo gezien biedt de tekst een korte handleiding voor wat tegenwoordig onderling pastoraat en geestelijk leven genoemd zou kunnen worden. In vers 14 bijvoorbeeld zijn de termen die Paulus gebruikt om problematische leden van de gemeente te beschrijven meer dan alleen pejoratief. Ze beschrijven ook wat een pastoraal probleem genoemd kan worden: mensen die geen orde in hun leven hebben en mensen die weinig 'ziel' hebben, als de etymologie van de eerste twee beschrijvingen een goed uitgangspunt is. De oproep tot geduld beschrijft, etymologisch gezien, het hebben van een grote ziel, en daarmee ook een innerlijke houding, meer nog dan bijvoorbeeld zelfbeheersing.

Tot opbouw van de gemeente

Ook wat hierna volgt: de oproep om zich voortdurend te verheugen, zonder ophouden te bidden en voor alles dank te zeggen (5,16-17), wekt meer de indruk van een houding dan van een voortdurende activiteit. Andere oproepen hebben eerder het karakter van ethische en theologische vuistregels (5,15.21-22), of geven specifieke aanwijzingen voor de rol van de Geest en de specifieke geestesgave van de profetie (5,19-20). Het uitbalanceren van 'institutionele' en 'charismatische' ambten en bedieningen, die beide vanaf het begin tot de grondstructuur van de christelijke gemeente behoorden en die door Paulus beide als geestesgaven gezien werden, is een steeds wederkerend thema in diens bewaard gebleven brieven. 1 Tessalonicenzen 5,19-20 laat ook zien, dat Paulus 'charismatisch' christendom wel degelijk ondersteunde.

Heilig en onbevlekt

De afsluitende zegenwens, in vers 23, verwijst naar de God van de vrede. Nu zal dit uit de pen – of de mond: Paulus gebruikte meestal een schrijver – van een vroegchristelijk auteur van joodse komaf niet verwonderen. Maar juist deze uitdrukking past ook goed na de sterk ecclesiaal georiënteerde voorafgaande verzen, omdat 'vrede' een kwaliteit is van een verlostte gemeenschap, een opvatting die zowel vroegjoodse als Grieks-Romeinse groepen deelden. Vers 23 werpt ook een blik op de Paulijnse antropologie in relatie tot zijn soteriologie, aangezien hij de heiliging en de uiteindelijke verlossing bij het verschijnen van Jezus Christus op de gehele mens betreft en wel zoals hij die ziet, bestaande uit geest,

ziel en lichaam. 'Onbevleetheid' en 'heiliging' vormen daarbij twee kanten van dezelfde medaille: heiliging heeft namelijk onbevleetheid als resultaat en onbevleetheid kan een teken van heiliging zijn. De eschatologische oriëntering van 1 Tessalonicenzen als geheel komt in de huidige perikoop pas hier naar voren en vindt een verdere bevestiging in vers 24, waar de trouw van God genoemd wordt als grond voor de eschatologische verwachting die uit vers 23 spreekt, die weer oriëntatie voor het leven in gemeenschap vormt, waartoe Paulus in de eerste verzen van de perikoop oproept. De 'roep' waarvan in vers 24 sprake is, kan namelijk zowel begrepen worden als roep tot bekering, tot het gedrag en de houdingen die Paulus aan het begin van deze perikoop beschrijft, als ook als roep naar 'boven', dat wil zeggen naar Christus. Als deze drie elementen als delen van één en hetzelfde proces gezien kunnen worden, hoeven ze elkaar niet uit te sluiten.

Bidt zonder ophouden

Eén vers uit de huidige perikoop in het bijzonder heeft een bijzondere *Wirkungsgeschichte* gehad in de traditie van het oosterse christendom, die een mogelijk homiletisch aanknopingspunt biedt, namelijk vers 16. In de 'ware verhalen van een Russische pelgrim' (19de eeuw, auteur onbekend), een werk dat ook in het westerse christendom grote bekendheid heeft gekregen, worden de belevissen van een pelgrim verteld die op zoek gaat om de oproep uit 1 Tessalonicenzen 5,16: 'bidt zonder ophouden', te vervullen. Uiteindelijk ontdekt hij het zogenaamde Jezusgebed: 'Heer Jezus Christus, Zoon van God, Verlosser, heb erbarmen met mij, een zondaar'. Het is een meditatief gebed dat uiteindelijk samenvalt met de ademhaling en hartslag van de persoon die het bidt en daardoor voortdurend gebeden wordt. Het bestaat in verschillende varianten, waarvan de kortste is de aanroeping van de naam 'Jezus'. De oorsprong van dit gebed gaat terug tot de vierde eeuw, toen het onder de woestijnvaders en -moeders is ontstaan.

Als de prediking op deze dag uitgaat van het thema 'dankdag gewas', ligt het voor de hand aan te sluiten bij de oproep tot de omvattende dankzegging voor alles (5,18) voor de specifieke dankzegging die voor 2 november is voorzien. Gaat de prediking echter uit van de andere feestdag die op 2 november valt, namelijk Allerzielen, zoals gebruikelijk in tradities van het katholieke kerktype, dan ligt het voor de hand aan te sluiten bij de nadruk die er in deze tekst ligt op leven in gemeenschap en het eschatologisch perspectief dat Paulus in de laatste twee verzen biedt: de heiliging en verlossing van de gehele mens bij het verschijnen van Christus en vooral ook bij de fundering van dit perspectief, namelijk in de trouw van God.

Peter Ben Smit

1 Tessalonicenzen 5,14-24